

М.О.Зозуля, магістратка
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
А.П.Болотнікова, к.філол.н
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОНСТРУКЦІЇ «ПРИКМЕТНИК + ІМЕННИК» У НАФТОГАЗОВІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

З-поміж термінів нафтогазової промисловості переважають терміни-словосполучення. Таку їхню поширеність дослідники пояснюють тим, що «в складених найменуваннях, які мають номінативне спрямування й зберігають значення слів – їх компонентів, фіксуються суттєві ознаки зображуваного, завдяки чому така назва реалії включається в систему понять певної галузі знань» [3, с. 31].

Термін-словосполучення має властивості терміна-слова, з одного боку, та властивості словосполучення – із другого. Він характеризується системністю, наявністю дефініції, тенденцією до однозначності в межах свого термінологічного поля, відсутністю експресії, стилістичною нейтральністю [2, с. 193]. Крім того, аналітичний термін є синтаксичною одиницею, яку утворено поєднанням двох або більше повнозначних слів на основі підрядного зв'язку [4, с. 312]. Одне з цих слів є головним (стрижневим), а друге – граматично залежним, підпорядкованим головному. Як переконливо наголошує С. В. Власенко: «терміни-словосполучення, що означають єдине цілісне поняття, маючи різний ступінь змістової розкладності, в цілому більш стійкі порівняно з вільними словосполученнями загальнолітературної мови» [1, с. 104].

Основним компонентом термінологічного словосполучення є категорійне поняття, а залежний компонент указує на конкретніші його ознаки. Це легко простежити на прикладі словосполучень із основним компонентом *буріння*. Цей термін є одним із ключових у нафтогазовій промисловості й утворює понад 70 словосполучень: *буріння алмазне, буріння на нафту, буріння в міцних породах, буріння з промиванням керованими розчинами, буріння за допомогою високонапірних струменів рідини, буріння при збалансованих змінах гідродинамічного тиску в свердловинах* тощо. Кожне зі словосполучень означає вид буріння, при цьому чим більше слів уходить до складу словосполучення, тим точніше передано зміст поняття, пор.: *буріння свердловини* та *буріння свердловини при збалансованих змінах гідродинамічного тиску*.

Компоненти, що є складниками термінологічного словосполучення, можуть поєднуватися різними видами підрядного зв'язку.

Найпоширенішими для двокomпонентних термінологічних словосполучень є узгодження – такий вид зв'язку, за якого залежне слово стоїть у тій формі, що й основне (*внутрішньо трубна деємультсація, інтегральний сейсмокаротаж* тощо), керування – такий вид зв'язку, при якому залежне слово є в тому відмінку, якого вимагає домінувальне (*укладання трубопроводу, подільник напруги* тощо). Значну частину словосполучень, що побудовані за моделлю керування, репрезентують безприйменникові конструкції (*корпус долота, витіснення нафти, зразок порід* тощо), але багато термінологічних словосполучень, у складі яких є прийменник (*буріння під тиском, руйнування на згині, хомут для труб* тощо). Для складніших словосполучень характерне поєднання цих видів зв'язку (*регулятори циклів плунжерного підіймача, вимірювач крутного моменту* тощо).

Важливо з'ясувати неоднозначність термінів нафтогазової галузі у процесі прикладу. Так, термін *facilities* можна перекласти як *об'єкт, обладнання, установка, споруда*. Це поняття у сполученні із прикметником набуває різних значень: *coastal facilities* – *прибережні об'єкти*; *sewer facilities* – *каналізаційна споруда*; *holding facilities* – *обладнання для зберігання*; *storage facilities* – *сховище*.

Іноді оточення і ядро утворюють нерозривний смисловий зв'язок. У цьому випадку контекст є постійним, а словосполучення перестає бути вільним і переходить в розряд фразеологічних. У процесі перекладу контекст уможливує вибір значення полісемічного слова. Наприклад, слово *stations* (*станція, пункт, місце, установка*) у поєднанні із різними сполучуваними словами має такі значення: *pumping stations* – *насосні станції*; *metering stations* *забірні установки*.

Проблему неоднозначності терміна можна простежити на прикладі лексеми *valve* (*клапан, вентиль, золотник*): *check valve* – *запірний вентиль*; *valve manifolds* – *клапанні гребінки*. У останній моделі слово має другорядне значення (виступає у формі прикметника), що вдало демонструє неоднозначність його перекладу.

У перекладацькій діяльності контекст є одним з основних понять, оскільки відіграє важливу роль як у процесі сприйняття (розуміння) тексту вихідної мови, так у передаванні змісту тексту мовою перекладу.

Література

1. Власенко С. В. Галузевий переклад: синонімізація термінології як метод компенсації системного дисонансу англо-російських терміносистем. Вісник Московського державного лінгвістичного університету. 2007. № 532. С. 171-183.
2. Місник Н. Аналітичні терміни у складі термінології клінічної медицини. Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. Випуск IV. К. : КНЕУ, 2001. С.193-194.
3. Склад і структура термінологічної лексики української мови / за ред. А.В. Крижанівської та ін. К. : Наук. думка, 1984. 194 с.
4. Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. М. Я. Плющ. К. : Вища шк., 2001. 430 с.